

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BÓD PÉTER, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULÁ,
SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július. és augusztus havakat kivéve. — havonként kétszer, legalább egy innyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr.
Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők

Nemzeties irányt nőnevelésünknek.

(Indítvány a felsőbb leányiskolák érdekében.)

Gróf Angelo de Gubernatis, Magyarországról szóló művében (La Hongrie politique et sociale), egy egész fejezetet szentel közoktatási állapotunknak és rendkívül nagy elismeréssel szól abban Trefort közoktatási miniszter ur ő Nagyméltóságáról s azon gyönyörű eredményről, melyet tizennégy évi szakadatlan fáradozása a közoktatás terén Magyarországon elővarázsolott. De Gubernatis e bámulatra ragadó eredmény magyarozatául a Miniszter urnak egy mondatát idézi, melyet 1867 ben mondott volna, az első alkotmányos miniszterium megalakulása után. Rámutatva a közoktatási és közlekedési miniszterium egymás mellett levő ajtaira, így szólt volna: „Magyarország jövődjé e két ajtó megett rejlik, iskolák és vasutak, ezek haladásunk emeltyüi!”

S ha fontosak az iskolák a fiukra s az egykor azokból kikerülő férfiakra nézve, talán még fontosabbak a leány-gyermekeknek, a jövődöbeli anyáknak, az új nemzedékek leendő nevelőinek!

Ezt bizonyítja azon aránylag elég sok felsőbb leányiskola is, a mely hazánkat másfél évtized óta mindenfelé ellepte és még ezután fogja ellepni és a melyekre nézve Magyarország nem hagyja magát túlszárnyaltatni Európa többi művelt államai által.

Nem rég felszólított (magán levélben) Camille Sée, a leánynevelés e buzgó apostola Franciaországban, hogy küldjek neki némi részleteket a magyar felsőbb leányiskolákról s ezeket illetőleg néhány kérdésére feleljek.

Mivel tavaly jártam Francia- és Olaszországban épen az okból, hogy az ottani leánylyceumokat tüzetesebben vizsgáljam és tanulmányozzam, mondhatom, hogy minden pirulás nélkül felelhettem Camille Sée kérdéseire.

Szerény véleményem szerint talán csupán egy tekintetben vagyunk felülmulva az olasz- és francia iskolák által s azt főképp magyar szem vehetné leginkább észre. A mint az ember lábát beteszi akár a milánói vagy római, akár a párisi vagy roueni leány-lyceumba, azonnal megérzi, hogy egy nemzeti intézménnyel van dolga, mely magából a talajból nőtte ki magát és mely megfelel minden nemzeti szükségnek, minden nemzeti aspirációnak.

Szóval, lehetetlen észre nem venni az előadásokból, vagy a növendékek feleleteiből a nemzeti eszményt, a nemzeti törekvést.

Nem úgy a mi felsőbb leány-iskoláinkban. Ezek még nem felelnek meg eléggé a nemzeti szükségeknek, a nemzeti tulajdonoknak; nem speciális magyar iskolák. Érezni rajtuk, hogy ide átplántált intézmények, melyek még nem vertek elég erős gyökeret, nem honosultak meg eléggé arra, hogy nemzeti intézményekké nőhették volna ki magukat.

Ezért is áldásteljes és messzekiható, országos jótéteménynek hinném, ha Trefort miniszter ur ő Nagyméltósága egy országos Congressusba összehívna Magyarország minden felsőbb leányiskola igazgatóját és igazgatónőjét, tanárait és tanítónőit, szóval a felsőbb leányiskolák összes tantestületét, mind azokat, kik már szerezhettek (még pedig gyakorlatilag) némi tapasztalatokat ezen a téren és ott közösen megvitatnák azon módokat, melyek ezen iskolákat nemzetibb intézményekké tehetnék, úgy, hogy még jobban felelhessenek meg a nemzeti szükségnek*.)

En a következő kérdések eldöntését találom leg-sürgősebbnek: 1-ször. Nem tulajdonitunk-e túlságosan nagy fontosságot az iskolák bürokratikus szervezésének a felsőbb leányiskoláknál és a bürokratikus teendőknél?

Azt hiszem, igen. Már pedig az a lakosságokkal való beható foglalkozás mindig elvon az ügy lényegétől. Minél több a jelentés, a havi-, heti- és napi-kimutatás, annál kevesebb a valódi nevelés, a minek nem párhozon kell nyilvánulnia, szép, üres szavakban, hanem tettekben. Bizonyos, hogy fegyelemnek kell lenni minden nyilvános intézménnyél, a nélkül az fenn nem állhatna, hanem a rend és fegyelem nem cél, csupán egyszerű eszköz, és a mint czéllá válik, mint a hogy minálunk kezd azzá válni, akkor utját tévesztette és már mint eszköz sem vezethet az igazi czélhoz. Nem használ többé, hanem árt. Az iskolának nem rugók által mozgásba hozott gépezetnek kell lennie, de élő, szerető egységnek, mely lelki életre ébreszt, értelmes,

*.) Ez nem róca új terheket az állam pénztárra, mert úgy hiszem, hogy a felsőbb leányiskolák minden tanítója szívesen viselné a személyére eső költségeket a felsőbb leányiskolák érdekében.

gondolkozni és szeretni tudó, jellemes, erkölcsös, öntudatos honpolgárokat nevel. Ezt nem képes tenni a burocracia s annak gépies, lélek nélküli rendszere. Meglehet, hogy a német növendékekre kevésbé ártalmas, hanem tüzes vérű magyar gyermekekre csakis károsan hathat. Rajtunk megcsúsz, hogy egészen eredeti nyersségű egyedet, műveletlen talajt kapunk kezeink közé s legfőbb törekvésünk az a nevelésre kell fordítunk, a legnagyobb önfeláldozással, a legnagyobb tapintattal. Hagyjuk tehát az alakosságokkal való beható foglalkozást azoknak, kiknek nincs egyéb dolguk, és . . . kik nem idegenkednek egy kis szemfényvesztéstől sem. Mert valljuk meg az igazat, az a sok irkafirka többnyire szemfényvesztés. A tettet pótolja gyakran; valamint a sok-sok üres beszéd is.

2-szor. Felvetendőnek gondolnám azon kérdést, nem kellene-e Magyarország terjedelmesebb földirát az utolsó osztályok egyikében tüzetesebben tanítani a felsőbb leány-iskolákban? akkor, midőn a növendék értelmesebb és fogékonyabb a hazafiság, az emberiség szent érzelmeire. Nem túlzásból említem itt a hazafiságot és emberiséget. A földirat felsőbb tanításánál, a növendéknek nemcsak földünk talajával kell megismerkednie, hanem még az emborcsoportok különböző általalásaiival, az emberek fáradozásainak szép eredményeivel. Ezért is majd minden művelt nemzetnél a leányok középiskoláiban nagy súlyt fektetnek a hazai történelemre és földiratra s nem tanítják az utolsót a legalsóbb osztályokban, melyek — úgy szólván — még csak előkészítő, elemi osztályok. Mindenkinél hazáját kell legjobban ismernie. S mi ösmerteti meg jobban hazáját a növendékekkel, mint a történelem és földirat helyes tanítása?

3-szor. Megbeszélendőnek találnám még azt is, hogyan lehetne elérni, hogy felsőbb leány iskoláink irodalmibb jellegű nevelést adjanak leányainknak, olyat, milyen épen a nőhöz illik; inkább kifejlessze bennük a szép iránti valódi helyes érzetet, valóban műveltebbeké tegye őket.

Rendkívül nagy benyomást tett reám, mikor tavaly a francia leány-lyceumokat vizsgáltam, látni, mily értelmesen, mily gyönyörűen olvasnak ott fenszóval a növendékek, már az alsóbb osztályokban is, mily érzékenyek és figyelmesek a legkisebb árnyalatra és mily helyesen tudják azt kifejezni! Ugy, hogy valóságos élvezet őket hallgatni! Irályuk még bámulatosabb. Igaz, hogy tanáraik a legkisebb túlzást, legkisebb izléstelenséget, a legkisebb hibát sem hagyják megjegyzés nélkül irálygyakorlataikban és utánzásra méltó buzgalommal és sikerrel fejlesztik növendékeik szép érzékét, hanem azért még e mellett is bámulatos, hogy tudnak e kis lányok mindnyájan írni, a midőn franciaul írni nem kicsiny feladat! Jelen voltam pl. egy zárt helyi dolgozat készítésénél; 13-14 éves lányoknak számot kellett arról adniok: mi az udvariasság, erkölcsi tulajdon-e vagy nem? és mi a haszna az életben? Másfél óra alatt kellett kidolgozniok. És mivel a tanár elég kegyes volt nekem megengedni, hogy bármelyikét nézzem át e fogalmazásoknak, mondhatom, el voltam ragadtatva! Oly kis remekműveket láttam ott, melyeket bátran ki lehetett volna nyomtatni, akár az adott anyag helyes, józan kigondolásáért, akár a szabatos, ékes kidolgozásért.

Természetesen e növendékek oly szülőknek gyermekei, kik már mind, néhány nemzedék óta, éltek szellemi életet, nagy olvasottságuk van. Továbbá a gyermekirodalom Franciaországban oly gazdag, s oly szel-

lemesen, oly megkapóan, remek tollal van írva, hogy az már a gyermekben is rendkívül kifejleszti a szép iránti helyes érzeket. És végre aztán az iskola is nagy gondot fordít az irodalmi oktatásra. Franciaországban nem fejtegetik oly alaposan és végnélkül a szépek különböző alkatrészeit, nem beszélnek annyit és (valljuk be) oly unalmasan és meddően az esztétikáról, mint a németek, de sokkal inkább fudják megközelíteni és megközelíteni is a szép eszményképét. Azt hiszem, hogy erre nézve valóban utánzásra méltók a francziák.

Nem azt mondom, hogy több órát szenteljünk az oktatásnál az irodalmi képzésre, de azt az időt, melylyel rendelkezünk, hasznosabban használjuk fel. Ne legyenek kezünkben az irodalmi tudományok is, exact tudományok, száraz lélek nélküli szó és adat-halmazok, melyek alatt a lélek öszszeroskad és kivesz belőle a teremő képesség, valódi csontvázak, melyekből semmi sem hiányzik, csakis a vér, a hus, azaz maga az élet; holott az exact tudományok tanításánál sem kellene a száraz tényekre és adatokra szoritkozni, hanem azok által is a fejlődő lelket gazdagítani emelni!

Azt is 4-szer megvitatódnak találnám, hogyan lehetne az annyi panaszra okot adó tananyag túlerheltségén segíteni és a növendékeknek oly fontos testi fejlődését és egészségét inkább elősegíteni? Ez, lehet mondani életkérdés és a nemzetre nézve. Ha beteges, ideges leánynemzedéket szolgáltatunk a hazának, milyenek lesznek majd egykor ezeknek gyermekei?

5-ször. A tankönyvek kérdését is rendkívül lényeges kérdésnek hiszem a leányoktatásnál. Tulajdonképen nekünk való, alkalmas, jó tankönyveink nincsenek is, bátran lehet azt mondani. Meggyőződéseim szerint nem is lehet azokat parancsszóra megrendelni. Azoknak, úgy szólván, a helyes oktatás buzgalomból kell önkénytelen teremniök, s nem rossz átültetéseknek lenniök, vagy pedig száraz lélekölő többé-kevésbé tudományos complicatióknak, hanem a lélekbe világosságot öntő, a lélekhez, kedélyhez, értelemhez szóló, az egyszerűtől az összetettig egész fokozatosan vivő, biztos vezetőknak, melyek felébresztik a gyermek lelkében szunnyadó tehetségeket, és a növendékből, passiv lényből, (mely egymástól elkülönített tény szám és adat halmazt fogad be, feje egy kis zúgába, miket az életben talán soha sem fog felhasználni) a ctív lényt alkot, (kinek életre ragadt lelke már önmagától is keres, halad, s a bevett ismereteket, egészen magáévá teszi, saját énjévé változtatja.) Mely egyszerű és világos szavakban fejezi ki a legmélyebb gondolatot is, és érdeket tud. Ébreszteni az iránt, a mit tanít.

Igy mindenki előadhatná aggályait, azt, mit az alkalmasnál hiányosnak talál még jelenlegi szervezetünkben, nem szereplési vizsketegből, hanem az ügy iránti igaz, odaadó buzgalomból, a haladás valódi elősegítésére. Remélni lehetne aztán, hogy felsőbb leányiskoláink nemzetiesebbé válnak, inkább megfelelének a magyar leányok valódi szükségének . . . egy időre legalább! Mert a jobb, hála Istennek, mindig és örökké ellensége lesz a jó-nak, a míg csak az ember lesz, s ki nem hal kebeléből a tökély iránti nemes szenvedély.

Ha a nemzeti szellem irányában így megszilárdulhatnának a felsőbb leány-iskolák, még egy fényes ténynyel szaporodnának azon dicső eredmények, miket a magyar cultura elért Trefort Ágoston ö Nagyméltósága minisztersége alatt!

Kolozsvár.

De Gerando Antonina.

Az olvasókönyvek használásának módja.

Az írás és olvasás tanítása minden időben, mindenütt az oktatás legnevezetesebb részét képezte, így van ez most is. S a nevelés történet tanítása szerint legtöbb fáradság volt fordítva arra, hogy az olvasás tanítása módját minél tökéletesebbé tegyék. Minél inkább terjedt az elemi képzés szükségességének érzete: annál inkább igyekeztek egy lehető könnyű és gyorsan célhoz vezető módszer létesítésén.

Elismerték s elismerjük jelenleg is, hisz a tények bizonyítják, hogy az olvasás tanításánál az eredmény csorzlán része a jó olvasó-könyvtől tétetik függővé. Ennek tudatában jött létre a számosabbnál számosabb, hol elvet, hol körülményt szolgáló olvasókönyv. Azonban oly sok fáradság s annyi igyekezet után is az olvasókönyv miképp szerkesztése ma is még nyílt kérdés; a harc mind szélesebb arányokat ölt; elv áll elv ellen, s a béke akkor lesz meg, mikor helyesen, az igényeknek, a tapasztalat által megérlelt követeléseknek megfelelően lesz szerkesztve. De nem czéлом egy jó olvasókönyv kellekeinek elősorolása, hisz ezt szakavatottabbak eléggé kitüntették; nem czéлом, nem is lehet, a jelenleg használatban levő közhasznú és önálló olvasókönyvek közti elvi különbségek kitüntetése; nem akarom a közhasznú olvasókönyv mellett érvelők azon állítását, hogy: az a tanítás menetét megkönnyíti, minden elemi tankönyv gyermek kezébe adását fölöslegessé teszi, taglalni; nem czéлом annak kimutatása, hogy ez mennyiben és hogyan érhető el; nem akarok az önálló olvasókönyvnek egy pár évtized alatt elért fényes sikerére, elterjedésére utalni, hisz legtöbb helyen ez használatik, még pedig nem csökönyes ragaszkodásból, hanem azért, mert az olvasókönyv által elérendő cél vele leginkább elérhető. Azonban mielőtt az olvasókönyv használásának a módjáról szerény véleményem elmondanám, szükségesnek tartom röviden kimutatni, hogy mi a célja az olvasókönyvnek s ebből kifolyólag milyen legyen.

Mi a célja?

Félremagyarázhatlan az olvasás, tehát a gépies, értelmes és szép olvasás meghonosítása, de nem éppen csak ez, mert ez esetben nem sok szükség volna külön olvasókönyvre; célja még, hogy általa a gyermekek helyes a nyelvtan követelményeit szem előtt tartó beszédet és írást sajátítsanak el.

Célja az olvasókönyvnek továbbá az olvasási vágy felébresztése, fejlesztése és megtartása; a nemzet gondolkodása, érzése, jelleme kitüntetése; az önálló gondolkodásra szoktatás; az emlékezés, vizsgálódás fejlesztése; az erkölcs nemesítés; jellem erősítés stb.; célja végre a már tanultaknak emlékezésbe hozása, kibővítése, megszilárdítása.

Hogy ez igen is röviden vázolt célját elérhesse, azért ne legyen éppen iskolai használatra szánt tankönyv, melynek csakis az iskolás gyermekek előtt és csakis a tanfolyam alatt van értéke, hanem olyan, mely a felnőtteknek is hasznos és kellemes olvasási anyagot nyújt. Legyen tehát az olvasókönyvben oly olvasmány, melyből a gyermek tanulni szeret, a felnőtt okulni tud. Csak így győkezhet meg a nép zömében az olvasási vágy, melynek nagy része még ma is úgy irtózik az olvasástól. De ne értessem félre! Nem kívánom, hogy az olvasó könyvben minden tudományág még bővebben legyen tárgyalva, mint jelenleg, hisz éppen azért vannak azok a legtöbb szakférfitől elítélve, mert tulajdonkép-

peni céljuk mellőzésével lettek minden tudományának felületesen dióhéjba szoritott tárházai. Nem óhajtanó azonban, hogy a föld- és természetírások nagy megszorítást szenvedjenek, vagy éppen hiányozzanak, ez dőre-ség volna, hisz ez a már tanultaknak felrészítésére, emlékezésbe hozására, megszilárdítására nem csak jó-nak, de elengedhetlennel is bizonyult. Kívánatos azon-ban, hogy az olvasókönyv legyen minden ízében nem-zeti, mert „Leonidás csak egy Spártáért, Zrinyi csak egy Magyarorszáért halhatott meg.“ Büszkén mutaf-hatunk nagy honfi és honleányainkra, ezek közül az er-kölcsben gazdagok; a jellemben szilárdak megismeré-sére több tér adandó; hogy ezek a gyermekek előtt mintaképül álljanak; hogy azok tetten felbuzdulhasson, hogy haza- és emberszeretetet lásson és tanuljon, mely nem szájon, de szívben honol; hogy megtanulhassa mi-képp kell élni a hazáért s hazának, s hogyan kell érte meghalni, ha kell.

Ezekből kifolyólag a történeti résznek nagyobb tér adandó. És hol található fel jobban a nemzet gondolkodása, érzése, jelleme, lefestése, mint a mondottak-ban és népmesékben, melyek nem a pillanát születtjei, hanem nagy részök több század terhe, viszontagsága alatt jött létre s századok dicső multját, vagy elke-seredett küzdelmét tüntetik fel. A népmondák és nép-mesék nemcsak a nép érzését, gondolkodását, eszme gazdagságát mutatják, hanem a nemzeti érzület, nem-zeti szellem fejlődésének is halhatós előmozdítóit. Tehát a népmondák és népmesék nem mellőzendők.

Ennyiben kívántam megemlékezni az olvasó köny-vek céljáról és tartalmáról. Tudom, hogy egyik kérdés sem merítettett ki, de nem is ez volt czéлом. Csak az általános vonásokat óhajtottam érinteni, melyek után áttérhetünk értekezésém tulajdonképpeni pontjára: Az olvasókönyvek használatának a módjára.

Az olvasó könyvek használásánál mindig szemünk előtt kell hogy lebegjen annak tulajdonképpeni célja, az olvasás tanítás, tehát úgy kell használni, mint olvasás tanításra szánt könyvet. Az olvasás legelemibb foka a gépies olvasás. Ezt sajátítják el a gyermekek leg-előbb; csak hogy az olvasás ezen legelemibb foka el-sajátítása nem oly könnyű, milyennek első látszatra feltűnhetik. Szükséges ide oly folyékonyaság, mint a kö-zönséges beszéd gyorsasága; kizárva legyen azonban minden sietség, mely habarássá fajulhat; a dadogás, vontatás, egy szónak többször ismétlése. Ügyelni kell arra, hogy az olvasásnál tájkiejtéseket ne használjanak; a szóba több vagy kevesebb hangot a szükségesnél ne mondjanak. Hogy ez így legyen, szükséges arra a gya-kori olvastatás s a hibáknak jó akaratú kijavítása, vá-lamint a minta olvasás

A gépies olvasással megelégednünk nem szabad, nem lehet. Tehát figyelem legyen fordítva arra, hogy az olvasottakat meg is értsék, mely az értelmes olva-sásnak elengedhetlen fő feltétele. Miből kifolyólag a gyermek fogalom körét túlhaladó fogalmak, kifejezések megérzékeltetendők, vagyis ha lehet, szemléltetni kell, ha nem lehet, megmagyarázandó. Csakhogy ily. eset-ben mindig tekintettel kell lenni arra, hogy a tanulónak alkalma legyen élvezni az ő keresetének és fel-találásának méltó örömeit, hogy ez által felbresszük ben-ne a saját lábán járnai tudást, az önálló gondolkodást, vizsgálódást. Legyen gondunk arra, hogy az olvasotta-kat ne csak értsék, hanem tudják szépen kimondani. Azonban ne kívánjuk a szép olvasásnak azon fokát, melyhez oly sok olvasás és még több ismeret szüksé-

ges; elégedjünk meg a legfőbbel: a természetességgel és helyes hangsúlyozással, ne hogy üres érzélgés, ábrándozó felületesség legyen az eredmény. Egyszerű természetesség az, mire törekedni kell, mit kívánni lehet.

E három olvasási nem kellékeinek pontos betartásával érhető el a jó olvasás, mert jó olvasás az, mely értelmes is szép is. És minthogy mindennemű ismereteink majdnem mind csak olvasásból szerezhetők; mint-hogy az olvasásból az eredményre, a tanítás miséjére, a tanító szakavatottsága és ügybuzgalmára következ-tethetni; minthogy a miképp olvasás nagy részben azon igen is érzékeny mérleg, melyen az arravalóság mérle-geltetik: azért a jó olvasásra nagy gond volt, van, és lesz fordítva.

Röviden elmondom az olvasókönyv általam hasz-nált módját.

Már az olvasás tanulás megkezdésénél, az az mi-kor a gyermekek egy néhány betűt s ezek összetételé-ből előállható szókat tudnak kiolvasni és leírni, kiváló gondot fordítok arra, hogy a gépies olvasásnál előfor-duló — már említett — hibáktól megtisztulva olvassák és írják. A hibákat, mennyire lehető, általok kerestetem ki. Az előolvasást lehetőleg mellőzöm, és ha elkerülni nem lehet, csak akkor alkalmazom, mikor a helyes ki-ejtés és hangsúlyozás céljából minta-olvasásra van szükség.

A gyengébb tehetségűeknek ismert növendékekkel többet s lehetőleg gyakrabban olvastatok s megkivá-nom, hogy az olvasást minden növendék figyelemmel kísérje s hogy zaj ne fejlődhessek ki, és hogy az el-lenörzés könnyebben keresztül vihető legyen, a gyerme-kek palavesszővel kísérik az olvasottakat.

A már helyesen olvasottakat nem mindig, de gyak-ran karban is elolvasatom. A nem ismert fogalmakat az olvasás alatt megismertetem. Így módon, az első év alatt minden egyes betűt megtanítva, a szóhelyes ki-mondására ügyelve, megtanulnak olvasni, úgy hogy a gépiesség nehézségeinek nagy része megszűnik s már a II-ik évfolyamban (II. osztály) az értelmes olvasás kel-lékeinek pontos betartása eszközölhető. Félre-értés ki-kerülése céljából megjegyzem, hogy világért sem ki-vánom a kezdő olvasóknak csak a gépies olvasást s a felsőbb osztályuaknak az értelmes és szép olvasást; már az első osztályban ügyelek az értelmes olvasás kellé-keinek betartására, de ez csak a második s azon felüli osztályokban honosodhatik meg.

A második osztályon kezdve, az értelmes olvasás követelményének szem előtt tartásával, tanmodorom a következő:

Tárgyalom az olvasmányt tartalmilag. A tartalmi tárgyalásnál figyelembe veszem a külső és belső szem-léletre szánt olvasmányok különbségeit. Vagyis: ha az olvasmány belső szemléletre van szánva, az az ha tör-téneti népmeséi vagy elbeszélés, először is felhívom fi-gyelmüket a tárgyalandó olvasmányra; elmondom annak tartalmát a szükséghez mérten egyszer vagy többször. Nem alkalmazom azon didacticai elvet, hogy „semmit se előlegezünk, hanem mielőtt a részletes tárgyalásba bocsátkoznánk, az ismeretlen fogalmakat megismertetem. Ezt követőleg az általam elmondottakat a növendékek-kel ismét elmondatom. S miután így a gyermekek rész-ben a tartalommal ismeretesebbek lettek, az olvasmányt felolvasom, ezt követőleg a jobb olvasókkal ismét elol-vastatom. Ezután a tartalmát lehetőleg összefüggőleg elmondatom; s következő olvasáskor a már tanultat is-mét számon kérem. A felsőbb osztályban (IV. V. VI.)

az előolvasást ritkán alkalmazom, hanem előre a jobb olvasóval olvastatom, s úgy viszem keresztül a tárgya-lást, hogy a szóbeli oktatás és a hallgatólagos (magán) foglalkozás között mennyire lehető szerves összefüggés legyen, s tárgyalás után iránytani vagy nyelvtani dol-gozatot készítettetek.

Ha pedig az olvasmány külső szemléletre van szánva, az az ha az olvasmány természeti vagy földrajzi leírás, azt csak akkor tárgyalom, ha már az olvasmány tartalmát megeőzőleg ismerték, s ez esetben is, vagy ha még nem ismerhették meg, s az olvasmányok a megismerhetés a célja, mielőtt a tárgyalásba bocsát-koznám, ha lehetséges természetben, ellenesetben képe-ken szemléltetem, s azután következik a már leirt tár-gyalás s tárgyalás után begyakorlás végett kihagyom.

Igen jó szolgálatot tesznek e tekintetben a vallás és közokt. m. kir. ministerium által kiadott szemlélte-tési képek, melyek oly sok oldalúak és változatosak, és s melyek segítségével a fogalom sokkal világosab-ban megismerhető, mint a talán hosszú magyarázással. Azonban bár ezek oly változatosak, de mert nagyon sok oly leírások vannak, melyek ezeken nem szemlél-tethetők, nem bírom eléggé hangsúlyozni, hogy minden tanító állítsa össze a tanév megkezdése előtt az ő spe-ciális tanmenetét és fáradságot nem kimélve, gyűjtse össze az ehhez szükséges képeket, melynek megleendő úgy erkölcsi, mint anyagi haszna.

Az olvasó könyveknek legnagyobb előnyük abban áll, hogy tárgyai megválasztásánál oly tág körök van. Ezen előnyt zsákmányoljuk ki a szemléltetési képek összegyűjtése és helyes alkalmazásával.

Az olvasókönyvnek minden egyes olvasmányát tar-talmilag tárgyalni, feldolgozni, a növendék tulajdonává tenni phisikai lehetetlenség, ugyanezt mondhatjuk az alaki tárgyalásokról is. Az alaki tárgyalásnál eljárásom röviden összefoglalva a következő:

Fő figyelmet fordítok arra, hogy az olvasmány nyelvtani gyakorló legyen. Éppen azért a tartalmilag már tárgyalt olvasmányok közül kiválasztom azon al-kalmasokat, melyek a gyermekek nyelvtani ismeretei-vel leginkább egyezők. Kikerestetem az olvasmány fő részeit; az egyes mondatoknál, melyekben a nyelvtani ismeretek szemléltethetők, megállok; bonczoltatom szó és mondattanilag; s így nem csak bővitem az olvasás által a gyermek nyelvtani ismereteit, hanem meg is szilárdítom. Ügyelek arra, hogy helyes hangsúlyozást sa-játítsanak el úgy a beszédben, mint az olvasásban. Sem az igen nagy hang, sem a nagyon halk olvasást nem engedem, mert mindkettő szélsőségig fajulhat. Leg-jobb a természetes középserűség. Ügyelek arra, hogy az írásjelekről tanultakat betartsák; írás közben helye-sen használják: A tartalmi és alaki tárgyalást nem al-kalmazom egyszerre soha, azon egyszerű okból, mert a gondolkodás, figyelem megosztása zavarólag hat. Megis-mertetem a kötött és kötetlen íráskülönbségeit, s tár-gyalom a kötött írás műveket is. Elmondatom tartal-mát, s a tartalom leírását magánfoglalkozásul kihagyom.

Ezekben foglaltam röviden össze az olvasó könyv általam használt módját; a hosszadalmasságot kikerü-lendő, csak a főbb vonásokat említettem meg, részletes tárgyalásba nem bocsátkoztam. S ha egyes vonásokat, melyek az eljárást kikerekítették, kidomborították volna, elhallgattam, részint a fentebb mondott, részint saját gyarflóságom következtében, vigasztaló azon tudat, hogy úgy az olvasókönyv használásánál, mint jelenleg annak leírásánál a legjobbat akarom és tiszta ügyszeretet vezérelt.

Ha van ebben megtartandó, tartsuk meg, a tartatlant alkalmassal cseréljük fel. Az igazság nem egyesek kiváltsága; az a dolognak, eseménynek több oldalról tett megvizsgálása után következő vélemények összeegyeztése, kibékülése. Erre törekedtek mindenkor; erre törekednek most az olvasó könyv használásának a módja összeállításával, meghatározásával. Győzzön a jobb!

Papp György.

Alkalmi elmélkedés.

(Folytatás és vége)

Hagyjuk népünket családi ebédjét elkölteni. Gondolkozunk addig a látott bajok orvoslási módján.

A nap felköltének hatásából láthatjuk a „szép” hatását népünkre. Érzelmek átváltozásához minden esetre hozzá járult a nap arany sugarai látása. Egy szép tavaszi nap szívünk kérégtét feltöri, bámulatunkat felkölti. Egy oszón állat látása a népet felvillanyozza; gondokra készíti. Szép, tiszta s gondozott templomába szorult szívvel, elfojtott lélekzettel, magát az épülethez illően rendbe szedve lép be, míg a gyakorian látható rakományul használt, évenként seprert s csak újjá alakítások alkalmával meszelt templomában otthon találja magát.

Hol van Istenháza? Emeljük fel a templom értékét munkával! Kevés fáradsággal, gonddal falusi templomaink népünk előtt széppé, monumentalissá tehető. *Lasson* a templom a népre; *vehessen* róla példát otthonjához.

A templomban való dévajkodás egy feddő tekintet avagy példálózás, künn avagy a templomban való szigorú feddészel *felbeszakítandó*. Az alvók a szónok pár döngő hangjára *felriadjanak* s rajta legyűnk, hogy ébren is maradjanak. Beszédünk *érdekelje a hallgatót és ertse is azt ő*. Itt van az iskola egyik célja. Oly generációt nevelni, mely a pap beszédét ne csak hallja, hanem figyelemmel kísérve *érise* is. Sikeres munkánkkal kevesbedni fog a templomkerülők, alvók és rakonczátlanok száma. Azonban míg az általunk nevelt új nemzedék a catedra alá kerül; szabad-e tétlen maradni? Egy nemzedék kihalását várni, óhajítani, nemde bűn lenne? Javítsunk mit lehet ezen is. Erős akarattal habár keveset, de javíthatunk. Lelkes egyházi fők sokat is tesznek a végre. Ily czélből dívik a székelyföldön a felnöttek *vasárnapi iskolája* ott a templomban. A benn való tanulás nem szentségteleníti a templomot, mint azt környékünkön a nép hiszi. E vasárnapi tanítás kezdetben templomi *fegyelmi szoktatásból* állana, kiterjedhetne a praedicatio tartalmának *kikezdésére*, mint azt szülőföldemen hallottam; fősúly azonban egyházi *énekeink szabatos betanítására* lenne fektetendő. Az ifjúságnak helye ott lenne az orgona mellett s oda volna nevelendő, hogy ne — a sértés nélkül kiabálásnak nevezhető — ordításban *vetélkedjék*, hanem arra törekedjék, minél közelebb jusson énekvezéréhez s minél jobban kiérdemelje annak tetszését. Hogy ezt kívánhassuk, előbb kántorainkat — tisztelet a kevés kivételnek — kell átalakítani; nekik kell tekintélyt szerezni, mert jól mondta előbbi szereplőm: *az ő személye hatástalan*.

Ebéd után megszólal a cigány muzsika. Lajos ugyancsak ki akar tenni magáért. Harmad magával huzza hol frissebben, hol lassabban úgy, a mint a téglavetéshez szokott keze járja — Tactus? Hallott is ő

arról! Menjünk közelebb, hátha valami jó, épületes dolgot látnánk. A mult alkalommal egy társadalmi kérdés tárgyalásánál éppen körünkben egy igen tisztelt vendég, tantestületünk elnöke irányította figyelmünket a nép e mulatságára; czélozván annak felhasználását mint nevelői eszközt. Akkor magam is melegen karoltam fel ez eszmét. Jónak találtam minden módot, mely által romlott népünk javítani lehet, csatlakoztam a szőlők nézetéhez. Kivihető-e azonban akkori megállapodásunk, csak e mulatságnak tüzetesebb ismerése után itélhetjük meg. Célünk érdekében tegyünk egy látogatást.

Egy, három napra a fiatalság költségén kibérelt házba érünk. A szoba *belvilága három öl* hosszú, *ugyanannyi széles, egy öl* magas. Levegő tartalma ezt számítván egy család egyedüli lakhelyének — paraszt fel fogás szerint — elég *öt léleknek*. Most van vagy husz pár férjezett nő 40.
Körülbelől 19 legény, ugyanannyi leány = 38.
Látunk ott a szegletben vagy 15 ismétlő gyermeket = 15.
Hiába tiltjuk, mert a szülők a minden nap járókat is elviszik. Van az is 10.
Zenész 3.
A ház tulajdonosa és családja 5.

Összesen 111

ember anynyi, hogy székely hasonlattal élve: „Egy gombostű feje sem férne oda többé.”

Tánczol belőle vagy husz pár. A nézők némelyiko pipázik, más a régebben csak cigányaink által gyakorolt bagót nyeli s ugyancsak vigyáznak tyúkszemükre. A tánczolók közül most egyik dül félre egy kopott lökéstől; majd amannak hul ki bokrétás kalapja fejből. Elkáromkodva veszi fel harmadik szájából kiejtett pipáját, jókora ütletet kapva a keresés alatt. Mindezek félbe nem szakítják a többit; *foly a jó kedv kellő rendben*. Egy kis verkedés csak új beszéd tárgyat ad. Jó, hogy mindezt mi kívülről nézhettük. A mi lábunk, szemünk, tudónk ki nem állaná, a mi benn van. Künn léve egyebet is látunk s Istenem beh borzasztót! Nem vezetem oda hallgatóimat. Azzal csak rossz érzést okoznék. Népünknek ez legnagyobb erkölcsrontója. A tánczal szorosán összefügg. Meneküljünk innen! Ez nem az a táncz, hová tantestületünk elnöke küldött. Ez bünbarlang!

Ő a székely nép tánczára gondolt. Ott található jó kedvet; virgoncz fiatal párokat — egymást becsúlve tánczolni; szilaj tréfát, igazi humort s magyar tánczot.

A kaput kinyitották. Az összeülekezett legénység ordítva megy ki rajta. Talán azért megy ott, mert érzeti állatias magaviseletét, azon a helyen akar járni, melyet barmai számára készített, és nem azon, melynek czífrázatát egykor szomszédjával csináltatta, megkülönböztetvén okos lénye járó helyét barmai kijárójától.

Két éve székelyföldön létem alkalmával örvendve hallgattuk nőmmel a falun végig haladó legények énekét. Hazádnak rendületlenül. Isten áld meg a magyart. Kaka tövén. című dalok voltak napirenden. Azon fiatalság; melyet itt követünk úgy laj-laj és jaj-jajogtat, hogy undor hallgatni. Eszünkbe jut a következő, igazi párbeszéd:

A községet meglátogató szolgabíró az utcán éneklő fiatalokkal találkozáva, megállítja őket s kérdi egyiktől: „Mid fáj fiam?”

A kérdezett báméskodva felel: „Semmi!”

Szolgabíró: „Ha nem fáj semmi, ne jajgass!” Azon a nap, nem is hallották őket. De fájdalomuk nem mullott el. Öröm volt az. Így mulatnak ők. Nekik ez az ének. *Ez a szép.*

Ha kísért fiatalságunkat szemmel tartva, utánuk megyünk, rövid séta után a *korcsmába* vezetnek. Ne nézzük meg, kik vannak itt. Tömörebben ülnek itt a mulatók, mint a „táncz”-ba láttuk. Képviselve van itt a község minden kora, vallása, sőt nemű lakója is. *Igazi középület.* Ne érezzük meg az ital kellemes vagy kellemetlen szagát, ne nézzük a már-már kicsapó jó kedvények magaviseletét, ne feszélyezzük fesztelenségükben, de ne kerülje ki figyelmünket a fellepként elterülő pipafüstön keresztül kivethető nagyon fiatal s *nagyon ismerősnek látszó arcz.*

Ki az? Nem mondom meg nevét. Ha korát s hozám való viszonyát említem, el sem hinnék, hogy ott volt; hanem erős szándékom őt megjavítani. Itt álljunk meg elmélkedjünk e szó felett *fegyelem!* Kérdjük meg a kezeit örömmel dörzsölő korcsmárost, milyenek vendégei? Jók. Pénzük nincs, de van zálog. Egy fejsze, láncz; ha a vendég nő: kendő, abrasz, párna meg beszület is kellő biztosítékok jövő aratásig, felel a kérdezett.

Látom felizgatott kedélyüket; nem vezetem tovább népünk nyomdokán. A rémletes társaságból kiszabadulva, gondolatom nyughelyet keres. Magányt, hol a látottak felett elmélkedni lehessen.

Séta közben a faluból már kiértem. Jobbra hoszszukás halmok tűnnek fel, odább új hantok; a *temetőben vagyunk.* Igazi csend! A halottak nem beszélnek; az élők ide csak temetni járnak.

A családi dolgokkal elfoglalt anya a temetőből jövő ördöggel riasztja kicsinyét; a munkából haza térő, elkésett napszámos a temetőn hogy merne így későn keresztül menni. „Örök életünk virágos kertjé”-be csak beültetjük az életben kedves mieinket, a tovább való ápolás mire volna? Élnek ők Isten országában örökké, tanítja a vallás; de hol a *kegyelet,* melyet a nevelésnek kellene adnia. E szempontból nagyon értem s helyeslem a catolicizmus „halottak napjá”-t.

Lelkemben feltáruul egy láthatár, melyben a népnek járnia kellene s ha e láthatárt a nép ígért földjének nevezzük; akkor az odavezetők: *pap, kántor, tanító,* vagyis ha a munkát vesszük: a *nevelés.* A munka anyag oly nagy, hogy ezek közül bármelyik is egymagára annak elvégzését meg nem bírja; az együttes munka biztosabb sikert eredményez. Jó papot, kántort és tanítót községeinknek! S ha jók ők, fel tudván fogni a népnevelés magasztos eszméjét, hasznát: feltalálандják a módot, melyben a céljt együttesen elérhetik. Ekkor le tudják küzdeni az egymás ellen irányuló személyes ellenszenvet, meg lesz a közös egyetértés, melynek alapján megszilárdul mindenik tekintélye egymás rovása nélkül, különben soha!

Sokan azt tartják, hogy mi országunk állapotának megjavíthatására egyedüli eszköznek iskoláinkat tartjuk. Bebizonyítják azt, a mi igaz, t. i. hogy az iskola a népet s annak érdekeit nem javíthatja meg teljesen. Nem állnak meg itt, hanem fúzik következtetéseket tovább s azt mondják: az iskola, céljt nem ér! Tehát mitsem ér; következőleg önmaga teszi tönkre adózó polgárait, terhelvén őket tulságosan. A ki e következtetés menetét követi, kitalálja: hogy az ítélő barátunk-e vágy ellenség? Nem felelek következtetése logikai bot-

lására, hanem változtatom valótlán alaptételét. Mi ugyanis *Ősz* hazánkfával, Kosuthal együtt Eötvösünk szellemében az iskolát nem egyedülnek, hanem csak egyik fontos tényezőnek tartjuk népünk szellemi és anyagi javainak előmozdítására. Állításom szellemében az előbb említett nevelő factorokhoz sorozom magát a társadalmat is; ha ez, mint azt fájdalommal kell tapasztalunk, kötelességét megtagadná, felkérem segítségül a *közigazgatást.* Eppen úgy, mint ő azt töllem joggal követeli, elvárom a népnevelésben való részvételét. Minden törvény a nép anyagi és szellemi érdekeire támaszkodva, a nemzet szilárd megerősítése végett hozatik. Azt célozza, mit az iskola. Ha a végezől egyesül illő, hogy a munkások egymást támogassák. A közigazgatás nem mozgósíthatja összes hivatalnokait; a künn levők, a néppel gyakran érintkezők tiszte tehát e munka. Rajta is vannak ők, hogy a nép javuljon s adjuk meg, a mit méltóan megérdemelnek: vannak többen, a kik sikerrel is működnek. Munkájok eredménye biztosabb is, mint a miénk. Ők törvényre hivatkoznak, megnyert tekintélyökkel s ebből a népre származó nyomással segítve vannak. Ők nem kórnek és könyörögnek, hanem követelnek. Nekünk be kell érni azzal, mit a nép „jussá”-ból jószántából enged. Ő ad; mi tartozunk azt megköszönni. Ilyen a tanítói állás még ma is több helyen!

A baj oly mély gyökerű, hogy azt éppen a szóban forgó nemzedéken nekünk javítani alig lehet. Őket a már megszokott magaviseletből az iskola gyermekei által haza küldött kis golyókkal ki nem veri. Az átalakuláshoz könnyű kéz nem való és nem elég. A törvény szigora javíthat rajta. Fennálló törvényeinket erélyvel alkalmazva, ki lehet vinni, hogy a nép, ha nem jó indulatból, félelemből jót tegyen, helyesen viselje magát. *Ez is majd* — adja a jó Isten — *szokássá, vál-nék* s eredmény hamarabb lenne, mintha a most terfoglaló nemzedék kihalását várjuk. Ezért a felsorolt népnevelők, pap, kántor és tanító elé teszem a közigazgatás két hivatalnokát: *szolgabírót és k. jegyzőt.*

De siessünk! Amott megy k. jegyzőnk, talán még most szólhatunk e tárgyban vele. Ma ünnep van. A nép három napi viselkedése, hisszük, hogy reá is hatott. A nép javulásával az ő munkája is felére apadna. Ma actái nem háborgatják, illetve ő nem zavarja azokat; alkalmas idő czélunkhoz.

Eppen a fogadóba siet. Egy verékedés színhelyére, ne állítsuk meg hivatalos kötelességében; jobb lesz, ha estvére meghíva, csendes kedély állapotban kézdjük a bevonulást.

Eljött az est; körjegyzőmet házamnál tisztelhettem. Felindulással elbeszélte hivatali működésének meghallgatása után megkezdhetjük:

Beh rosszul mulat ez a nép! De mikép is tenné máskép? Mulatságának megváltoztatására legelső kel-lék volna *alkalmas, községi helyiség.* Ide csak illedelmes magaviseletűek járhatnak mulatni; ezt illő időben zárják s nyitják ki. E helyiség tiszteletre méltóan gondozva, figyelmeztetné a mulatókat a helyes magaviseletre; az okozott kár megtérítése a ki nem rugásra. Alkalmos helyiségből nem vágyna a fiatalság oly gyakran korcsmába; vége lenne a tánczozal egybekötött oly nagy mérvű erkölcsi romlásnak.

Az ily helyiségbe több szóba is jöhetne; ezek egyikébe ily napokon az öregek is beszélgethetnének. Meg volnának mentve sok unalomtól; pedig az ember unalmában sok bolondot csinál! Ily közhelyeken nekünk is nagyobb tekintélyünk lenne. Oda mi is elmehetnénk,

most csak látogatólag, majd ellenőrző, javító, felolvasó s hiszem hogy előbb-utóbb szórakozási szándékból is. Ha oly népünk lenne, kivel jól érezhetnők magunkat, nemde a közsma üresebbé válna?

Ki verekedne ott, hol mi is jelen vagyunk, ki tánczolna ott pipával vagy feltett kálappal, avagy eljöhethetnének-e iskolás vagy még annál is kisebb gyermekeink lelki és testi romlásokra? E kiszámíthatlan javulás nem egyhamar, de előbb-utóbb meg lenne, csak akarat kell hozzá!

Az „akarat” megvan, felel vendégem, de ahhoz pénz is kell! A ház-építés nem jár költség nélkül! Igazat adtam vendégemnek, de tóditva beszédemet, így folytatám:

A pénzt maga a nép adja. Et van rendelve minden községnek a „község-ház”-a építés; ez ellen szabódnia a népnek nem lehet, fizetni kell. A helyiség használásának módját majd *akarni kell*. Az ily helyiségek a székelyeknél már régiak. Ezen a vidéken sem új, a. mit mondok; itt a faluban is ezéba volt véve az építés. Felépítették ezelőtt 16 évvel a „derek”-át, minek mondjam, hiszen Ön jobban tudja, ma sincs rajta még szarvazat, mert a mint példabeszéddé is vált: a bíró holnap szántani megy. A bíró egy napi szántása miatt elmarad egy épület felépítése s vele együtt annyi kár: csak a felrakott falakban 100 frt.

Látja k. jegyző úr csak akarat!

Igen! akarat. Hiszen én akarom, de ezt be kell jelenteni a „megyé”-n. Költségvetés, annak felhajtása; vállalkozó kerítés, megalkuvás vagy árlejtsési árverés; felügyelet; megkárosodhatás; meg a nép dühe: annyi dolog... mentegetődzék beszélünk.

Úgy van k. jegyző úr a teher sok, jutalom, ki tudja, vár-e reánk? *Fáradni haszon nélkül balgaság! ez a kór eszméje.* Ön nem növeli dolgát, hogy annak apadását várhassa. Nem ad kölcsön azért, mert fél a kiadástól.

Feleségem látja izgatottságomat; int, hív a vacsorához; megyünk. Jó, mert felhevülésemben magamra vonva vendégem haragját, ügyemnek inkább ártottam, mint használtam volna. A mit elmondtam, annyiért hiszem, megbocsát.

Az éj csendjében tovább fűzöm gondolatomat s több, újabban történt dolgom akad meg lelki szemem.

Keresem a javító eszközt s mindig ide jutok: *népnevelés.* Szép eszme; ragad a gondolat; keresem megoldását. s ezek körül csoportosul eszmém: *szolgabíró, k. jegyző, pap, kántor, tanító.*

A fonal megszakad, alszom. Reggel felriadva, kérdem: *hány óra.*

A gyermekek iskolába jönnek; köztök vagyok; kedves eszmém dologra serkent. Munka közben szívből óhajtom:

A népnevelés feltámadjon!

Józsa Dániel.

IRODALOM.

— *Kereskedelmi számtan.* Az alsófoku kereskedelmi iskolák számára, valamint magánhasználatra. Irta: Dr. Veress Vilmos; a kolozsvári kereskedelmi akadémia tanára. Kiadja: Lampel B. Budapest, 1886. Ára 1 frt 20 kr.

Hazánkban a gyakorlati szakoktatás későre kapott lábra s még most is nehezen halad előre, a minék egyik, nem lényegtelen

oka bizonyára gyakorlati tankönyvirodalmunk hézagosa volt. Hiszen hogy csak a *gyakorlati számtannál* maradjunk: sem az iparos, sem a polgári, sem a kereskedelmi iskolák számára nem irtak nálunk alkalmas tankönyvet. Ilyen körülmények között öszinte örömmel kell fogadnunk a fennebb említett tankönyv megjelenését, a mely legalább egyféle gyakorlati szakiskolánkat, az alsófoku kereskedelmi iskolát igazán megfelelő tankönyvvel látja el.

Két éve, hogy ezeket az iskolákat egy miniszteri rendelettel szervezték s azóta számuk folyton szaporodik. A tanterv elég nagy igényekkel lép fel, miket kielégíteni tankönyv segítségével nélkül lehetetlen. A kezünk alatti könyv, a mely irodalmunkban e szakmában a legelső, úgy a tanítónak, mint a tanítványnak nagy hasznára lesz. A tanítónak azért, mert nem igen kell feldolgozandó anyag után fáradsnia, miután a könyv minden üzleti ágat teljesen felölel; a tanítványnak azért, mert a számos kidolgozott és kidolgozatlan feladat nyomán a szükséges számításokat könnyen begyakorolhatja.

A gazdag tartalom a legújabb miniszteri tanterv alapján megírva, főbb vonásokban itt következik:

— *Utmutatás a számjegyek írására s az alapszámítások gyors és pontos végrehajtására.* A ki számolni akar, annak először a számjegyeket kell tisztán és egymástól megkülönböztethetőleg írni tudni; ez a kérdés tehát egészen helyes. Az is bizonyos, hogy a kereskedelmi számtannak a kezébe a négy alapszámítás (leginkább egész és tizedes törtszámokkal). E miveletek biztos és ügyes kezelésére a könyv kitűnő mintaképet nyújt.

— *A mértékek és pénzek ismertetése; néres számokkal való miveletek.* A szakértő kereskedő üzletében többféle (hazai és külföldi) mértékkel és pénzzel való bajlódik; ezeket tanuló korában kell megismerni s az azokkal való miveleteket begyakorolni. A könyvnek ez a része abban különbözik más könyvek hasonló tartalmától, hogy a mértékeket s pénzeket a *más viszonyokhoz* megfelelően, földrajzi helyzetünk tekintetbe vételével tárgyalja.

— *Prócent- és promill számítás s annak alkalmazása.* Ennek a résznek különös érdeket ad az, hogy két részben: *szóbelileg* (főbeli számítás) és *írásbelileg* van tárgyalva. Az agió és tarasulyszámítás a *vámolási* miveletekkel kapcsolatosan van tárgyalva, minthogy itt van azoknak tulajdonképeni alkalmazása.

— *Áru- és árvetési számítás.* Számos példa alapján valamennyi áruüzlet (fűszer, papír, szövet, gabona, szesz, vasárú, bőrüzlet stb.) számításai tárgyaltnak.

— *Kamatszámítás.* Szóbelileg és írásbelileg van tárgyalva; különösen a napokra való kamatszámítás érdekes a nálunk még nem igen ismeretes gyakorlati műfogások mintaszrű bemutatása és alkalmazása miatt. E részre felhívjuk a közönséges számtani tankönyv írók figyelmét.

— *Váltó- és értékpapírszámítás.* Ez a két fejezet a legújabb árfolyam jegyzékek alapján a *tőzsdei szokások* közlésével és tekintetbe vételével részletesen, számos kidolgozott feladattal s jegyzékkel van feldolgozva, mire annál inkább volt szükség, mivel eddigi tankönyviroánk az ettélre súlyt nem helyeztek.

— *Arany-, ezüst- és pénzsámítás.* Kissé terjedelmesen, de alaposan van tárgyalva. Nagy gond van fordítva az egyes államok forgalomban levő pénzneveire, az arany- és ezüst öntvények értékére s beváltására, az üzleti szokásokra, az érmeke árfolyamára stb.

— *Üzleti számítások.* Ez az utolsó fejezet, mely az előbbeni számításokat egymással kombinálva mind magában foglalja. Két részből áll: *áru- és értéktáblázatból*; tehát magába öleli az egész kereskedelmi számtant, hiszen nincs is más üzleti számítás, mint áru- és értéktáblázat. A mely tanuló ezen fejezet feladatait önállóan meg tudja oldani, annak a felszabadító levél bátran kiadható.

Ez a tartalom szakértőleg, tiszta magyar nyelven és a mi fő dolog: önállóan van feldolgozva. Szerző, mint előszavában mondja, a példákat és feladatokat is mind maga szerkesztette, senkitől semmit nem vett.

Óhajtjuk, hogy a szakférfiak részéről megérdemelt figyelemmel részesüljön s a tanulók kezében hasznos eszköz legyen.

W. J.

Vargyas Endre falusi népiskolai tankönyvei I.

Földrajz a miniszteri s a püspöki kar által kiadott tanterv szerint falusi népiskolák számára. Irta: Vargyas Endre györmegyei kir. tanfelügyelő. Győr, 1883. Klenka Ferencz könyvkereskedése.

Ez a könyv teljes címe, melyben, hogy a t. könyv melyik osztály számára iratott, nincs meghatározva. A legtöbb falusi iskola pedig ez idő szerint 4 osztályu, a fölvezt tananyag az V-dik osztálynak felel meg, sőt ide is néhol igen részletező, ennél fogva mulasztásnak találok az osztály megnevezésének elhagyását.

Az első fejezet 8 sorban ismerteti: szülőföldet, lakóhelyet, községet, járást, megyét, *vidéket*, országot és hazát. „Azon hely — mondja a szerző — a hol állandóan tartózkodunk, a mi lakó helyünk.” Ugyan

V E G Y E S E K.

— **Hátratékos előfizetőinket a lapdíj haldéktalan beküldésére tisztelettel kérjük.**

— **Lapunk szerkesztőjét súlyos csapás érte, testvérbátyja, Rieger Gottfried, a székely-udvarhelyi-róm. kath. főgymnasium és seminarium igazgatója, e hó 9-én elhunyt. A boldogultban az erdélyi tanügy egyik lelkes inunkását veszte el.**

— **Lapunk szerkesztőjének Bartók László ellen indított sajtóperében az esküdszéki tárgyalás Kolozsvárt, f. hó 21-én fog megtartatni. A tárgyalás lefolyásáról jövő számban tudósítást közlünk.**

— **A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, ez évi május hó 11-én 17,157. sz. a. kelt rendeletével a tankerületi kir. főigazgatók és kir. tanfelügyelők útján elrendelte, hogy az állami és községi gimnáziumok és reáliskolák, illetőleg felső nép-, polgár-, fiú- és lány-, felsőbb leány-iskolák, tanító- és tanítónő-képezdek és mindennemű iparisiskolák, a rajzoktatáshoz szükséges gyepszintmákat, az ezeknek előállítására véget a budapesti áll. elemi és polgári iskolai tanítóképezdével kapcsolatban berendezett gyepszöntő-műhelyből szerezzék meg, s csak akkor forduljanak külföldre, ha valamely minta itt nem kapható; egyúttal az egyházi főhatóságok hasonló intézkedés megtételére felkérteket.**

— **A magyar nyelvtanítás iskolai eredménye élénk diszkusszió tárgyát képezte a pozsonym. közgazgatási bizottságnak. A tanfelügyelő ugyanis sajnálattal említé föl azon körülményt, hogy mindazon sok fáradtság, melyet a tanítók különösen oly tót községekben, melyek a magyar községtől távol esnek, a magyar nyelv tanítása körül az iskolában kifejtének teljesen kárba vész; mert mindazon magyar nyelvi képességet, melyre a gyermekek az iskolában szert tesznek, kilépve 15 éves korukban az iskolából, mire fölnőnek, elfelejtik. Pelemlíti, hogy 7 év előtt egy tót iskolában egy 12 éves fiú rendkívül jó kiejtéssel magyar údvözlő beszéddel fogadta, s a ki rendkívül szorgalommal tanulván, annyira vitte a magyar nyelvben, hogy már beszélni is tudott valamiképp; s ime most mint 19 éves felnőtt ifjú már alig tud néhány szót, mert a községben a tót nép között élén s a magyar elemmel érintkezésbe nem jöven, elfelejtett mindent, a mit tudott. Az ily esetek pedig rendkívülileg lankasztóltag hatnak a tanítókra, látván, hogy annyi évi fáradtságunk kárba vész. Hogy ha már a törvény kötelezőleg behozta a magyar nyelv tanítását a népiskolában, gondoskodnia kellene arról is, hogy a mit az iskola megkezd, azt sikeresen folytassák is az életben, s e tekintetben a hadseregnél a 3 évi szolgálati idő alatt sokat lehetne tenni s egyáltalában a magyar nyelv tudásával oly előnyök volnának összekötésbe hozandók, melyek csábóerővel bírnának nemcsak azon tanulóknak, hanem megtartására nézve is.**

— **Felzáróítás azon tisztelt tanítókhoz stb., kik hazánkban iskolatakarékpénztárt kezelnek. Közeljében az iskolai tanév vége, felkérjük a tantestületek azon tisztelt tagjait, a kik iskoláikban vagy osztályaikban iskolatakarékpénztárt kezelnek, sziveskedjenek ezek állásáról e hó végével, vagy legkésőbb július hó 15-ig vagy levél, vagy levelező-lap által, akár bérmentlenül is, e folyó iskolai évről körülményes kimutatást beküldeni, illetve az itt következő pontokra felelni: (Czím: „Országos magyar gazdasági egyesület isk. takarékpénztári szakosztály.” Budapest, IX. ker. Köztelek.) 1. Mi a neve és jellege az iskolának? 2. Hány tanuló jár az iskolába, illetőleg osztályba? 3. Ezek közül hányan tettek pénzt az isk. takarékpénztárba? 4. Mennyi a takarékpénztári összes betétje? 5. Mi a kezelő neve és állása? 6. Mik a tapasztalatok és mily erkölcsi hatást gyakorol ez intézmény úgy a gyermekekre, mint a szülőkre? 7. Mikor lett az intézmény életbe léptetve? 8. Tudja-e a kezelő, hogy mire fordított a nevelés kivett összeg? Nagy érdekléssel hírván ezen statisztikai adatok helyes összeállítása, roménylünk kérésünk szives és pontos teljesítését. Tisztelettel az orsz. m. gazdasági egyesület isk. takarékpénztári szakosztályának alelnöke Weisz B. Ferencz s. k.**

— **Oszták-magyar iskola.** Konstantinápolyban létezik egy oszták-magyar népiskola, mely ezélt 30 évvel alapított. Az építéshez szükséges telket a szultán ajándékozta; az építési költségeket pedig — 4000 török lira erejéig — Baltazzi testvérek adományozták. Az iskola fenntartásához Ö Felsője a király az alapítás ideje óta évenként 4000 forint segélyt járul. Különös csak az, hogy ebben az oszták-magyar iskolában a magyar nyelvet nem tanítják, annál inkább azonban a németet és szlovát, miért is a konstantinápolyi magyarok gyermekei — számról 40-en — a hazai nyelven oktatásban nem részesülnek. A konstantinápolyi magyarokra különös fényt vet, hogy e visszas állapotot 30 éven át túrték, most azonban megtették a szükséges lépéseket s így reményünk van, hogy a konstantinápolyi oszták-magyar népiskola — megfelelő czimének — magyar is lesz.

TARTALOM: Nemzeties irányt növevelésünknek. *De Gerandó Antonina.* — Az olvasókönyvek használásának módja. *Papp György.* — Alkalmi elméleked. *Józsa Daniél.* — Irodalom: Kereskedelmi számtan, írta: Dr. Veress Vilmos, ismerteti: *W. J.* — Vargyas Endre falusi népiskolai tankönyvei, ismerteti *l. l.* — Vegyesek.

ki gondolna itt házra? pedig a lakó helyet ily értelemben veszi a könyv írója, midőn így szól tovább: „Több lakó hely együtt véve községet vagy várost képez,” ennél fogva a falu nem község. Aztán e tömör 8 sor közé még be van ígatva 8 sor vers. A csinos, alkalmi vers itt-ott a fejezetek után a tankönyvekbe fölvehető, mert ez olvasmányoszerűvé, s így vonzóvá teszi a tankönyvet, de a tananyag közé beékelve semmi esetre sem czélzerű.

A II. fejezetben a természetben és térképen az égtájakat illetőleg így tájékoztatja a gyermeket: „Ha már most arcunkkal kelet felé fordulunk: Előttünk van kelet. Hátunk mögött nyugat. Jobb kéz felől van dél. Bal kéz felől észak. A térképen: Fenn van észak. Alul dél. Jobbról kelet. Balról nyugat.” S így a térképen egészen megfordítva vannak az égtájak, mint a természetben. Az így keltett zavar aztán tisztességesen elég arra, hogy a gyermek soha, vagy legalább igen későn tudja tájékozni magát a világtájakat illetőleg a természetben és térképen.

A hegyiségek ismertetésénél a tankönyv így szól: „Ha ezen kiemelkedések csoportokban tömegesen jönnek elő, hegy-sor, hegy-láncz, vagy hegy-szögnek mondjuk.”

Hogy lehet sor, láncz a mi csoport, tömeg?

Tovább: „Hazánk hegyei 1. A Kárpátok, a mely Magyarország északi és keleti részét félkör alakjában határolja; (tehát délről nem?) nevezetesebb hegylánczolatai a Tátra, Mátra, Fátra, (s a keleti és déli Kárpátok, a bánási és bihari hegyek nincsenek oly nevezetesek, mint p. a Mátra, hogy megemlítést nem érdemelnek?) „Legmagasabb csúcs a lomnici csúcs.” (Nem a lomnici, hanem a gerlachfalvi a legmagasabb!)

„Az Alpes hegyiségek, melyek hazánk nyugati részén nyomulnak be.” De azt, hogy csak a *végigai*, szerző meg nem jegyzi.

„Hazánk vizei” ismertetésénél így szól: „A folyók eredetileg hegyek közt fakadnak, s forrás nevet viselnek.” A folyók sohasem viselnek forrás nevet.

„Hogy valamely folyó viznek melyik a jobb, vagy bal partja, úgy tudjuk meg, hogy arcunkkal a víz folyása után fordulunk, felé helyett.

„Vannak olyan vizek is, melyek nem folynak, hanem egy helyen vesztegelnek, ezek álló vizek.” Csak oly dolog vesztegelhet, mely megelőzőleg mozgásban volt, s e kifejezés csaknem egy az idővesztés fogalmával, s így azt is mondhatnánk a tó idővesztegetőfolyó.

„A Duna az ország közepébe érve, stb.” csak közepé tájára. 6. lapon. „A Duna és Dráva-közi vidék.”

Mint természetes felosztás nem éppen elvetendő, habár önkényes.

„Magyarország nyugati területének középső részét foglalja magában s ezen részt másképp „Nyugati Magyarországnak is szokták nevezni,” tehát a nyugati résznek csak a közepé, Nyugati Magyarország.

„Északról utazva ezen vidéket a következő 12 megye alkotja.” Az ember önkénytelenül kérdi, hát más világtáj felől utazva, meg e vidéket hány megye alkotja? Különbben a térképen való utazás a szerzőtől egyetlen szóvali utazása e tanítási rendszernek, t. i. elősorolja a 12 megyének nevét, a mint egymásután keletre, délre, északra következnek.

Folyói közt a „Mura-Dráva” kötő jellel írva; ily nemű folyó nincs, s különben sem indokolt, hogy éppen azt a folyót, melyről vidéket nevezte, önállóan nem említi. A vidék nagyobb rónai közül a Csallóközt kihagyja, holott Komárommegyét ilye sorolta.

„Vadállatokból az erdős hegyekben előfordul az, szarvas, róka, farkas, vaddisznó. Az ásványországból a soproni és boronyai hegyek községnél, s a Vértes hegyek márvánnyal kedveskednek.” Azok a hegyek bizony épp úgy kedveskednek a farkassal és vaddisznóval, mint a márvánnyal. Adja a vidék négy fő vasútvonalát, s jegy alatt azok elágazásait. Minden megyéből igen sok helységet említ, apró cseprő nevezetességekkel. P. Sopronmegyéből nem kevesebb mint 10 helységet említ; ezek közt valószínűleg Kapuvár a legnevezetesebb, mert a leírásnak fele van erre száma: „Kapuvár, Rábaköz közege; hajdan a török világban, várhajdúk által őrzött erős vár volt; itt fogták ki 1749-ben az osli határban levő, s feneketlennek tartott „Király tó”-ból a *hirhedt* „Hany Istókot;” kinek kezei és lábai uszó hártával voltak összenöve; s e csudás lényről még ma sem tudják, hogy ember volt-e vagy állat.” (Bizony azt sem tudják, hogy volt-e valaha, s így ugyancsak nincs helye egy tankönyvben.) „Van továbbá takarékpénztára, apácák vezetése alatt álló szép leány-iskolája, kisedővája, telekkönyvi palotája, czukorgyára, serfőzője, nyomdája, s szépen fejlőd ipara; népe szorgalmas.” Ugy hiszem, mutatványul a részletezésre, szóhalmazra elég, s nyugodt lehet minden nevű angol és vadaskert, várom és gyár, apácáság és prépostság, mert megemlítenél nem marad, mert p. Győr városának hétféle gyárát sorolja föl. Komárom váráról azt mondja, hogy „képes 30 ezer főnyi sereget magába befogadni.” A „képes” kifejezés valamely cselekvény fokozása, vagy többnek csoportosítása, s így nem szólhatunk egy várnál arról, hogy mi mindenre képes.

(Folyt. köv.)